

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بخش علوم اجتماعی
گروه علوم جغرافیایی
مرکز تهران غرب

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در جغرافیا و برنامه ریزی شهری

عنوان پایان نامه

استقرار فعالیت صنعتی و گردش سرمایه در فضا
مطالعه موردی شهرک خادم القرآن شهر بروجن

استاد راهنما

دکتر اسماعیل علی اکبری

استاد مشاور

دکتر مصطفی طالشی

نگارش

مرضیه راستاد بروجنی

مهرماه 1391

تقدیم به :

پدر و مادرم

تقدیر و سپاسگذاری

هماره سپاسگزار پدر و مادرم هستم که با شکیبایی مرا به آینده امیدوار کردند.

خود را قدران استاد فهیم، دکتر اسماعیل علی اکبری می دانم که صبورانه با فراز و نشیب کار ساخت.

سپاس از استاد بزرگوار، دکتر مصطفی طالشی و دیگر استادان که پیوسته مورد لطف آنها بوده و هستم.

سپاس از کارکنان شهرک صنعتی بروجن و مهندسی که سخاوتمندانه مرا یاری رساندند.

از راهنمایی ها و همفکری های تمام دوستانم سپاسگزارم.

این اثر به قدر توان، ادای دینی است به شهری که دوستش دارم.

چکیده :

صنعت به عنوان قوه محرکه توسعه اقتصادی یک کشور محسوب می شود و به نقل از گونارمیردال حجم صنعت و صنایع ماشینی در هر جامعه معرف بالابودن سطح تولید است و منجر به افزایش رشد اقتصادی جامعه خواهد شد. موقعیت فعلی صنعت و پراکندگی آن در سطح جهان باعث ایجاد شکاف اجتماعی، اقتصادی و سیاسی میان جوامع بین المللی گردیده و تفاوت های فاحشی میان سهم ارزش افزوده کشورهای توسعه یافته با ارزش افزوده کشورهای در حال توسعه وجود دارد. جدا از این مسئله، رشد صنعت و تولید ارزش افزوده صنعتی در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران منجر به تمرکز شدید صنایع و ارزش افزوده ناشی از آن در شهرهای بزرگ، پایداری این شهرها و ناپایداری شهرهای کوچک اندام کشور گردیده است و روز به روز شکاف این شهرها بیشتر می شود.

در این پژوهش مکانسیم های موثر در گردش سرمایه در شهرک صنعتی خادم القرآنی شهر بروجن و میزان ارزش افزوده ناشی از تولید صنعتی و میل جغرافیایی آن مورد بررسی قرار گرفته است. این پژوهش به روش توصیفی - تحلیلی و با بهره گیری از مطالعات اقتصادی و جغرافیایی و انجام پژوهش های میدانی مصاحبه و پرسشنامه از صاحبان صنایع و مدیران سرمایه انجام گرفته است.

نتایج مطالعات انجام شده نشان می دهد که با وجود همجواری نزدیک به شهر بروجن، این شهرک نتوانسته نقش عمده ای در توسعه اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و رفاهی شهر داشته باشد و حجم وسیع ارزش افزوده صنعتی به خارج از منطقه انتقال می یابد. از سوی دیگر سهم شهر بروجن تامین نیروی انسانی ماهر و غیر ماهر در روند اقتصاد تولیدی شهرک است. در همین ارتباط اشتغال 1901 نفر از جمع کارکنان این شهرک را به عهده دارد. همچنین نشان داده شد که نیمی از صاحبان سرمایه در شهر بروجن ساکن هستند اما رغبت چندانی به سرمایه گذاری در شهر بروجن ندارند. اندازه شهر، عدم توانایی شهر در تامین مواد اولیه، بازار فروش و ارائه خدمات اداری، تجاری و بانکی مناسب از جمله علل سهم بری اندک شهر بروجن از ارزش افزوده و میل جغرافیایی ارزش افزوده به دو مادر شهر ایران، اصفهان و تهران می باشد.

واژگان کلیدی: شهرک صنعتی، تولید صنعتی، ارزش افزوده صنعتی، گردش سرمایه

پیشگفتار:

در چند دهه اخیر بعد از پیدایش صنعت و اثرات مثبت و منفی برجای گذاشته در شهرهای بزرگ، دولت ها سیاست پراکندگی فعالیت های صنعتی را در سراسر کشورهایشان به ویژه شهرهای کوچک و روستاها در رأس برنامه ریزی های توسعه ایی خود قرار داده اند. رشد بخش صنعت و تولید صنعتی رشد سایر بخشهای اقتصادی را به همراه دارد و توسعه جوامع از نظر اجتماعی، کالبدی، تغییر در نگرش زندگی مردم، رفاه و... را منجر می شود. این سیاست در کشورهای پیشرفته صنعتی با موفقیت همراه بوده و باعث تعادل بخشی میان مناطق شهری و روستایی گردیده است. اما در کشورهای درحال توسعه این سیاست با شکست همراه گردید. اگر چه شهرک های صنعتی در جوار این مناطق استقرار یافته اند. لیکن سرمایه تولید شده در بخش صنعت به سمت شهرهای بزرگ کشور روانه شده و شهرهای بزرگ هرچه بیشتر از نظر اقتصادی قدرتمند شده و توانایی بیشتری در جذب سرمایه را پیدا کرده اند و شهرهای کوچک تنها تامین کننده نیروی کار و مواد اولیه خام می باشند. عامل اصلی این امر مداخله نیروهای داخلی و خارجی در کشور و عدم برنامه ریزی یکپارچه و هماهنگ می باشد.

آنچه منجر شد که این پژوهش انجام گیرد این مسئله است که باتوجه به استقرار شهرک صنعتی خادم در نزدیکی شهر بروجن، سهم چندانی در توسعه شهری و منطقه نداشته و نتوانسته شکاف اقتصادی میان این منطقه و مناطق پیشرفته را پر کند و تعادل و توازن به وجود آورد. این پژوهش باهدف شناخت و تبیین ساز و کار الگوی گردش سرمایه ناشی از تولید شهرک صنعتی خادم در مقیاس شهر و ناحیه حوزه نفوذ انجام گرفته است. برای پیشبرد این پژوهش از مصاحبه و پرسشنامه استفاده شده است که که توسط صاحبان و مسئولان کارخانه های فعال، پرسشنامه ها تکمیل و مصاحبه ها صورت پذیرفته است.

ساختار این پایان نامه در 5 فصل به شرح زیر تدوین شده است:

فصل اول طرح تحقیق شامل مقدمه، بیان مسئله، اهداف تحقیق، اهمیت و ضرورت تحقیق، فرضیه تحقیق، روش و مراحل تحقیق، قلمرو مکانی و زمانی تحقیق، پیشینه تحقیق تعریف واژگان کلیدی و موانع و مشکلات می باشد. فصل دوم، بررسی مبانی نظری تحقیق می باشد و در آن به موضوعاتی نظیر سرمایه و انواع آن، گردش سرمایه، ارزش افزوده و تکامل صنعت در ایران و... پرداخته شده است. فصل سوم

شناخت شناسی محدوده مورد مطالعه است و شامل ساختار محیط طبیعی منطقه و ساختار جمعیتی و اشتغال شهری شهر بروجن است. فصل چهارم یافته های تحقیق است و مشتمل بر موقعیت شهرک صنعتی، گونه شناسی صنایع در شهرک، مالکیت سرمایه، تمرکز و جذب سرمایه، روند خروج سرمایه و میزان ارزش افزوده و نقش آن در شهر بروجن می باشد. فصل پنجم به جمع بندی نهایی، ارزیابی یافته های تحقیق در رابطه با اهداف کلی و جزئی پایان نامه پرداخته و در آخر راهکارهایی نیز ارائه شده است.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

چکیده

پیشگفتار

فصل اول: کلیات تحقیق

2	1-1- مقدمه
2	2-1- طرح مسئله
4	3-1- اهداف تحقیق
5	4-1- اهمیت و ضرورت تحقیق
6	5-1- فرضیه تحقیق
6	6-1- روش و مراحل تحقیق
7	7-1- قلمرو تحقیق (مکانی-زمانی)
8	8-1- پیشینه تحقیق
13	9-1- تعریف مفاهیم و واژگان کلیدی
14	10-1- موانع و مشکلات

فصل دوم: مبانی نظری تحقیق

16	1-2- مقدمه
16	2-2- تعاریف و مفاهیم سرمایه
18	3-2- تقسیم بندی کلی انواع سرمایه
24	4-2- سرمایه در بخش صنعت
25	5-2- گردش سرمایه
28	6-2- ارزش افزوده
30	7-2- تاریخچه صنعت
33	8-2- ویژگی و مزایای تولید صنعتی
36	9-2- روابط متقابل شهر و فعالیت های صنعتی
38	10-2- وضعیت صنعت و تکامل فعالیت های صنعتی در ایران
41	11-2- تقسیم بندی مکان های صنعتی در ایران
43	12-2- تاریخچه ایجاد شهرک های صنعتی در ایران
45	13-2- مبانی و اهداف ایجاد شهرک های صنعتی در ایران

14-2- نتیجه گیری 47

فصل سوم: شناخت شناسی محدوده مورد مطالعه

1-3- مقدمه 50

2-3- ساختار محیط طبیعی شهرستان بروجن (مطالعات منطقه ایی) 50

3-3- توزیع فضایی جمعیت شهری شهرستان بروجن 69

جدول 3-4- مشخصات جمعیتی شهرهای شهرستان بروجن 70

4-3- ویژگی های انسانی شهر بروجن 70

1-4-3- روند تحولات جمعیت شهر 70

2-4-3- ساختار سنی جمعیت شهر بروجن 73

3-4-3- ساختار جنسی جمعیت شهر بروجن 74

4-4-3- ساختار اشتغال شهری 74

5-3- جمع بندی و نتیجه گیری 78

فصل چهارم: یافته های تحقیق

1-4- ویژگی های موقعیتی و اهداف شهرک صنعتی خادم القرآن 81

2-4- گونه شناسی واحدهای صنعتی در شهرک صنعتی 84

3-4- نوع مالکیت و محل سکونت مالکان (صاحبان سرمایه) شهرک صنعتی خادم 91

4-4- ارتباط تمرکز سرمایه گروه های صنعتی و گردش فضایی سرمایه 94

5-4- روند خروج سرمایه در شهرک صنعتی خادم 104

فصل پنجم: آزمون فرضیه، نتیجه گیری و پیشنهادات

1-5- آزمون فرضیه 136

2-5- نتیجه گیری 142

3-5- مشکلات و موانع پیش روی گردش سرمایه و ارزش افزوده صنعتی در شهرک صنعتی خادم القرآن

بروجن 146

4-5- پیشنهادهای اجرایی مناسب 147

منابع 149

آدرس سایت ها 152

پیوست 153

چکیده لاتین 155

فهرست جداول

صفحه

عنوان

51.....	جدول 3-1 تقسیمات سیاسی شهرستان بروجن
57.....	جدول شماره 3-2 دمای شهرستان بروجن بین سالهای 1378-1383.....
58.....	جدول شماره 3-3 نرمال اقلیمی ویژگی های کلان شهرستان بروجن در ایستگاه سینوتیک
70.....	جدول 3-4- مشخصات جمعیتی شهرهای شهرستان بروجن
71.....	جدول 3-5 روند تحولات جمعیتی شهر بروجن
72.....	نمودار 3-1 روند تحولات جمعیتی بروجن
73.....	جدول 3-6 جمعیت شهر بروجن در گروههای سنی طی سالهای 1335-1385
74.....	(جدول 3-7) جدول 3-7 نسبت جنسی شهر بروجن بین سالهای 1335-1385.....
75.....	جدول 3-8 جمعیت 10 سال به بالا براساس وضع فعالیت در شهر بروجن 1345-1385.....
76.....	جدول 3-9- ساخت اشتغال شهر بروجن
84.....	جدول 4-1 تقسیم بندی واحدهای صنعتی براساس تعداد شاغلان سال 1390.....
1390	جدول شماره 4-2 تعداد واحدهای صنعتی خادم باتوجه به گروه صنعتی و وضع فعالیت سال 1390
85.....
87.....	جدول شماره 4-3 انواع واحدهای صنعتی شهرک صنعتی خادم القرآن باتوجه به سرمایه کل و سرمایه در گردش (میلیارد ریال) سال 1390
89.....	جدول 4-4 رتبه بندی صنایع بزرگ براساس میزان سرمایه (میلیارد ریال) و تعداد کارگر 1390.....
92.....	جدول شماره 4-5 تعداد واحدهای صنعتی براساس نوع مالکیت ، نوع سهام و محل سکونت سرمایه داران سال 1390.....
95.....	جدول 4-6 سهم صنایع غذایی و آشامیدنی از کل تولیدات صنعتی (میانگین ماهیانه) 1390.....
96.....	جدول 4-7 سهم صنایع نساجی از کل تولیدات صنعتی (میانگین ماهیانه) 1390.....
96.....	جدول 4-8 سهم صنایع نساجی از کل تولیدات صنعتی (میانگین ماهیانه) 1390.....
97.....	جدول 4-9 سهم صنایع کاغذی از کل تولیدات صنعتی (میانگین ماهیانه) 1390.....
98.....	جدول 4-10 سهم صنایع شیمیایی از کل تولیدات صنعتی (میانگین ماهیانه) 1390.....
98.....	جدول 4-11 سهم صنایع ادوات کشاورزی از کل تولیدات صنعتی (میانگین ماهیانه) 1390.....
99.....	جدول 4-12 سهم صنایع برقی از کل تولیدات صنعتی (میانگین ماهیانه) 1390.....

- جدول 4-13 سهم صنایع تولیدات فلزت اساسی از کل تولیدات صنعتی (میانگین ماهیانه) 1390..... 99
- جدول 4-14 سهم صنایع کانی غیرفلزی از کل تولیدات صنعتی (میانگین ماهیانه) 1390..... 100
- جدول 4-15 سهم صنایع تولید وسایل موتوری از کل تولیدات صنعتی (میانگین ماهیانه) 1390..... 100
- جدول 4-16 سهم سایر صنایع از کل تولیدات صنعتی (میانگین ماهیانه) 1390..... 101
- جدول 4-17 رتبه بندی تمرکز سرمایه در کارخانجات انتخابی سال 1390..... 102
- جدول شماره 4-18 مناطق تهیه کننده مواد اولیه واحدهای صنعتی شهرک صنعتی 1390..... 105
- جدول 4-19 حجم مواد اولیه وارد شده به شهرک خادم در سطح کشور (تن) در سال 1390..... 106
- جدول 4-20 حجم مواد اولیه وارد شده به شهرک خادم در سطح کشور (مترمربع) در سال 1390..... 107
- جدول 4-21 رتبه بندی کشورهای خارجی در تامین مواد اولیه شهرک خادم القرآن بروجن در سال 1390..... 110
- جدول 4-22 سهم مناطق مختلف در خروج سرمایه ناشی از خرید مواد اولیه شهرک صنعتی (ماهیانه) 1390..... 113
- جدول 4-23 میزان خروج سرمایه در روند تولید صنعتی شهرک صنعتی خادم (ماهیانه) 1390..... 118
- جدول 4-24 تعداد کارخانجات بر اساس نحوه فروش در شهرک صنعتی..... 120
- جدول شماره 4-25 بازار عمده فروش محصولات صنعتی شهرک خادم 1390..... 120
- جدول 4-26 سهم مناطق از خروج سرمایه حاصل از فروش تولیدات صنعتی شهرک خادم (ماهیانه) 1390..... 121
- جدول شماره 4-27 میزان صادرات واحدهای صنعتی شهرک خادم (ماهیانه) 1390..... 124
- جدول 4-28 سهم کشورها در سرمایه ناشی از فروش تولیدات صنعتی شهرک (ماهیانه) 1390..... 125
- جدول شماره 4-29 تعداد واحدهای صنعتی به تفکیک مناطق تامین کننده مواد اولیه، بازار فروش و تعداد دفاتر فروش 1390..... 129
- جدول 4-30 تعداد شاغلین بخش دولتی و صنعتی و میزان حقوق دریافتی (سالانه) 1390..... 131
- جدول 5-1 میزان سرمایه متمرکز شده و مناطق تامین کننده مواد اولیه مصرفی واحدهای صنعتی شهرک خادم (ماهیانه) 1390..... 138
- جدول 5-2 میزان هزینه‌های جاری از ابتدای تولید تا انتهای آن و ارزش افزوده صنعتی (ماهیانه) 1390..... 139

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار 1-3 روند تحولات جمعیتی بروجن	72
نمودار 2-3 ساخت اشتغال شهر بروجن	77
نمودار 1-4 تعداد واحدهای صنعتی خادم باتوجه به گروه صنعتی و وضع فعالیت سال 1390	86
نمودار 2-4 حجم مواد اولیه وارد شده به شهرک خادم در سطح کشور (تن) در سال 1390	106
نمودار 3-4 سهم مناطق مختلف در خروج سرمایه ناشی از خرید مواد اولیه شهرک صنعتی (ماهنامه) در سال 1390	114
نمودار 4-4 میزان خروج سرمایه در روند تولید صنعتی شهرک صنعتی خادم (ماهنامه) 1390	118
نمودار 5-4 سهم مناطق از بازار عمده فروش محصولات صنعتی شهرک خادم 1390	120
نمودار 6-4 سهم مناطق از خروج سرمایه حاصل از فروش تولیدات صنعتی شهرک خادم (ماهنامه) 1390	121
نمودار 7-4 سهم کشورها در خروج سرمایه ناشی از فروش تولیدات صنعتی شهرک (ماهنامه) 1390	126
نمودار 8-4 تعداد شاغلین بخش دولتی و صنعتی و میزان حقوق دریافتی (سالنامه) 1390	131
نمودار 1-5 میزان سرمایه متمرکز شده و مناطق تامین کننده مواد اولیه مصرفی واحدهای صنعتی شهرک خادم (ماهنامه) 1390	138
نمودار 2-5 میزان هزینه های جاری از بتدای تولید تا انتهای آن و ارزش افزوده صنعتی (ماهنامه) 1390	139

فهرست نقشه ها

صفحه

عنوان

- نقشه 3-1 موقعیت شهرستان بروجن 52
- نقشه 3-2 پراکندگی شهرهای شهرستان با توجه به پهنه بندی ارتفاعی 54
- نقشه 3-3 شیب شهرستان 56
- نقشه 3-4 خطوط هم بارش شهرستان 60
- نقشه 3-5 شبکه آب شهرستان بروجن 62
- نقشه 3-6 ساختمان زمین شناسی شهرستان بروجن 64
- نقشه 3-7 شدت فرسایش شهرستان 66
- نقشه 3-8 پوشش گیاهی شهرستان بروجن 68
- نقشه 4-1 موقعیت شهرک صنعتی خادم القرآن 83
- نقشه 4-2 پراکندگی محل سکونت مالکان و صاحبان سرمایه شهرک خادم 93
- نقشه 4-3 مبدأ و حجم مواد اولیه وارد شده به شهرک صنعتی خادم در سطح کشور (تن) 108
- نقشه 4-4 مبدأ و حجم مواد اولیه وارد شده به شهرک صنعتی خادم در سطوح کشور (متر مربع) 109
- نقشه 4-5 مبدأ و میزان واردات مواد اولیه به شهرک صنعتی خادم در مقیاس جهانی 111
- نقشه 4-6 خروج سرمایه ناشی از خرید مواد اولیه شهرک صنعتی به مناطق مختلف کشور 116
- نقشه 4-7 خروج سرمایه ناشی از خرید مواد اولیه شهرک صنعتی به مناطق فرا مرزی کشور 117
- نقشه 4-8 سهم مناطق مختلف کشور در خروج سرمایه ناشی از فروش کالاهای صنعتی شهرک خادم 123
- نقشه 4-9 سهم کشورهای مختلف در خروج سرمایه از فروش محصولات تولیدی شهرک خادم 127
- نقشه 4-10 سهم مناطق مختلف در تأمین مواد اولیه بازار فروش و دفاتر فروش شهرک خادم 133
- نقشه 4-11 تمرکز مکانی سرمایه صنعتی ناشی از تولید صنعتی شهرک خادم 134
- نقشه 5-1 میزان سرمایه متمرکز شده در مناطق مختلف 1141

فصل اول

کلیات تحقیق

1-1 - مقدمه

فعالیت صنعتی از زمان شهرنشینی در جهان وجود داشته است تنها تفاوت فعالیت های صنعتی آن زمان با دوره حاضر شکل و نوع فعالیت صنعتی بوده به طوری که در گذشته تا قرن 16 میلادی فقط به تولید محصولات کشاورزی و نیازهای اولیه انسانها می پرداختند و درحال حاضر با تحولات فرهنگی و فکری جامعه، افزایش جمعیت و پیشرفت های تکنولوژی و علمی منجر به تغییر الگوی مصرف انسانها گردیده است.

از قرون 18-20 میلادی صنعت نقش پررنگ تری پیدا و متنوع تر گردید و شهرکها و مجتمع های صنعتی استقرار و بر تعدادشان افزوده شد. هدف تاسیس شهرکهای صنعتی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه متفاوت است. هدف از استقرار این مجتمع ها در کشورهای توسعه یافته، رشد سریع صنایع همراه با گرایش به سمت توسعه منطقه ایی و ناحیه ای، برنامه ریزی شهری، تمرکززدایی از شهرهای بزرگ، ایجاد اشتغال و درآمد در نواحی کمتر توسعه یافته می باشد. در حالی که سیاست ایجاد صنایع در کشورهای در حال توسعه در چهارچوب برنامه های توسعه برای ایجاد و مدون کردن صنایع کوچک و متوسط مورد توجه برنامه ریزان صنعتی است. دستیابی به صنعت و تولید صنعتی مستلزم پیشرفت تکنولوژی و علمی یک کشور و رسیدن به سطح ملی است و این امر نیازمند افزایش بهره وری نیروی کار و سرمایه در بخش صنعت می باشد. در این فصل طرح مسئله، اهداف تحقیق، اهمیت و ضرورت تحقیق، فرضیه تحقیق، روش و مراحل تحقیق، پیشینه تحقیق و... می پردازد.

1-2 - طرح مسئله

واژه صنعت در ادبیات اقتصادی بعنوان کلید توسعه سریع اقتصادی تلقی شده که از طریق آن می توان آینده ای با امکانات تولیدی بهتر، افزایش فرصتهای اشتغال، نوسازی فعالیتهای اقتصادی و یافتن جایگاه مناسب در عرصه بین الملل را تحقق بخشید. صنعت توان ماندگاری هر کشوری را در جهان پرتحول کنونی را افزایش می دهد. راهبرد صنعتی سازی به عنوان فرایندی که ابزارهای مناسب برای متنوع سازی اقتصاد را فراهم می آورد، رویکردی است که با ایجاد اشتغال، افزایش و توزیع متعادل تر در درآمد به بهبود سطح زندگی منجر شده و زمینه نیل به توسعه پایدار را فراهم می آورد. صنعتی شدن ضمن ایجاد مهارت های جدید و ایجاد هماهنگی، موجب شکستن موانع سنتی رشد اقتصادی می شود. صنعتی شدن شرط لازم توسعه اقتصادی کشورهای در حال توسعه است. به طوری که در روند توسعه اقتصادی باید سهم بخش صنعت در تولید ناخالص ملی افزایش و سهم کشاورزی در آن کاهش

یابد. رشد بخش صنعت باعث افزایش اشتغال، تولید و درآمد کل اقتصاد خواهد شد (مرادی: 1383، ص 91)

امروزه صنعت به عنوان اصلی ترین ابزار توسعه و به خصوص توسعه مناطق عقب افتاده، نقش محوری بر عهده دارد. این نقش شاید برخاسته از این واقعیت باشد که عوامل تولید در بخش صنعت در مقایسه با کشاورزی قابلیت جابه جایی و انعطاف پذیری بیشتری با شرایط، اوضاع و احوال محیطی-منطقه ای و ملی دارد. به همین دلیل لازم است قطب های توسعه به خصوص در کشورهای جهان سوم، در مناطق فاقد پتانسیل مناسب توسعه کشاورزی استقرار داده شوند. (اسمیت¹: 2008، ص 77)

اما به رغم نقش و اهمیت این بخش در توسعه مناطق کمتر توسعه یافته و عقب مانده، بسیاری از دولتها در کشورهای جهان در حال توسعه به دلیل تمرکز در تصمیم گیری و سیاست گذاری، بیشتر به رشد ملی توجه دارند تا به توسعه یکپارچه منطقه ای و برنامه های پنج ساله تهیه شده در این کشورها همواره بر نرخ رشد تاکید کرده و در راستای دستیابی به آن تنظیم و اجرا می شوند. بررسی وضعیت صنعت در این کشورها نشان دهنده این واقعیت است که بیشتر صنایع در چند قطب توسعه متمرکز شده و مابقی مناطق در واقع از لحاظ استقرار صنایع محروم و رها شده اند. این روند شکاف و دوگانگی بین مناطق را ایجاد کرده است (نجفی کانی: 1385، ص 30-31)

در ایران ابتدا صنایع در جوار شهرهای بزرگ و پرجمعیت استقرار یافتند که دلیل عمده آن، امکان دسترسی آسان و سریع به امکانات زیربنایی و خدمات مورد نیاز واحدهای صنعتی و بازرگانی اقتصادی با هدف رسیدن به توسعه ملی و نه توسعه منطقه ای بود. در دو دهه اخیر مسائل و مشکلات برخاسته از فعالیت های صنعتی (آلودگی ها، کمبود فضا و افزایش هزینه های تاسیسات و...) در کشور از یک سوی و ضرورت های توسعه منطقه ای و رفع محرومیت مناطق محرومی چون شهرستان بروجن از سوی دیگر از وابستگی و همجواری میان صنایع و منطقه توسعه یافته کاسته شد و در مکانیابی و استقرار فعالیتهای صنعتی تجدید نظر شد. این شهرک های صنعتی در نزدیکی مرکز شهرستان بروجن و شهرهای کوچک آن مکان یابی شده اند اما کمتر دیده می شود که ارزش افزوده ناشی از تولید صنعتی در این شهر یا شهرهای کوچک و متوسط اندام همجوار انتقال پیدا کند و بیشتر فراتر از مرز این منطقه و در مناطق توسعه یافته کشور در شهرهای بزرگ و به عبارتی دیگر در قطب های توسعه کشور به چرخش در می آید. هرچند که پیامد صنعتی شدن و استقرار فعالیت های صنعتی در شهرستان بروجن منجر به توسعه شهری گردیده است اما شکاف بین این منطقه و مناطق توسعه یافته کشور همچنان به قوت خود باقی مانده است.

1 - Smith

شهرک صنعتی خادم القرآن در 3 کیلومتری شهر بروجن و در مسیر ارتباطی بروجن-مبارکه واقع شده است. این شهرک در سال 1373 در زمینی به وسعت 523/35 هکتار که 144 هکتار آن کارکرد صنعتی دارد بنا نهاده شد. در این شهرک 112 واحد صنعتی وجود دارد که در گروههای مختلف صناعی همچون نساجی، فلزی، شیمیایی و مواد غذایی و... که مشغول به فعالیت هستند. شواهد اولیه بیانگر خروج 98/9 درصد از سرمایه ناشی از تولید صنعتی به خارج از شهر بروجن است، با اینکه این شهر تامین کننده 1901 نفر نیروی کار از کل شاغلان شهرک در سال 1390 (2401 نفر) و امکانات وزیر ساختمانی زیربنایی این شهرک و 46 درصد مالکیت بوده اما سهم ناچیزی از ارزش افزوده ناشی از تولیدات صنعتی را دریافت می کند (سالانه 130/5 میلیارد ریال) و بخش قابل توجهی از آن به خارج از منطقه منتقل می شود و سهم این شهر از ارزش افزوده صنعتی میزان دریافتی کارکنان شهرک صنعتی ساکن در شهر بروجن می باشد. این پژوهش قصد دارد به بررسی علل و الگوی گردش ارزش افزوده ناشی از تولید صنعتی در شهرک صنعتی خادم در سطح شهر و منطقه پردازد و به سوال زیر پاسخ گوید:

«چه مقداری از ارزش افزوده ناشی از تولید صنعتی در شهرک خادم القرآن در شهر بروجن متمرکز شده و چه سهمی از آن به خارج از شهر و منطقه منتقل می گردد؟»

3-1 - اهداف تحقیق

هدف کلان

شناخت و تبیین سازوکار و الگوی گردش سرمایه ناشی از تولید صنعتی شهرک صنعتی خادم القرآن در مقیاس شهر و ناحیه حوزه نفوذ؛

اهداف خرد

- شناخت واحدهای تولید صنعتی شهرک به تفکیک نوع صنعت، مقدار تولید، تعداد کارکنان و سطح بازار مصرف؛
- شناخت نوع سرمایه گذاری و محل سکونت مالکان و صاحبان سرمایه صنعتی؛
- شناخت و تحلیل سهم صنایع در اشتغالزایی برای شهر و حوزه خدمات شهر بروجن؛

- شناخت و تحلیل رابطه ی میان شهر بروجن و شهرک خادم القرآن و اثرات آن در انتقال و گردش سرمایه؛
- بیان سهم و مقصد نهایی ارزش افزوده خارج شده از حوزه فعالیت صنعتی شهرک خادم القرآن؛

1-4- اهمیت و ضرورت تحقیق

کالاها و تولیدات صنعتی برای رسیدن به یک آستانه مراحل رادر یک سال طی می کند و هر یک از این مراحل ارزش جدیدی برای تولیدات تعریف می کند که ارزش افزوده خوانده می شود. ارزش افزوده به میزان ثروت ایجاد شده از کوشش کارکنان که در واحدهای صنعتی به کار اشتغال دارند و آنهایی که سرمایه موسسه را فراهم می کنند، وابسته است .

استقرار فعالیت های صنعتی و اثرات آن منجر به توسعه مناطق می شود .در مسیر صنعت و صنعتی شدن مکانیسم هایی باعث پیشی گرفتن روند توسعه مناطق نسبت به مناطق دیگر می شود.

این پایان نامه از ضرورت های زیر ناشی می شود:

- استقرار فعالیت های صنعتی در شهر بروجن منجر به توسعه شهری و منطقه ایی نگردیده و این شهر همچون گذشته در بن بست اقتصادی قرار دارد و نتوانسته شکاف اقتصادی بین این منطقه و سایر مناطق را پر کند.این پژوهش قصد دارد پس از بررسی این مسئله به ارائه پیشنهادهای در راستای رهایی از این مشکل اقتصادی بپردازد.
- شهر بروجن تامین کننده نیروی انسانی و تامین خدمات و تاسیسات زیر بنایی شهرک صنعتی است اما سهم چندانی از ارزش افزوده صنعتی ندارد. این پایان نامه بعد از بررسی الگوی گردش سرمایه در شهرک صنعتی و علل خروج سرمایه و سهم بری اندک شهر بروجن، راهکارهایی از جمله ایجاد انگیزه در میان صاحبان صنایع ساکن در شهر بروجن در امر سرمایه گذاری،استقرار دفاتر فروش و نمایندگی محصولات در شهر بروجن،ایجاد و گسترش فعالیت های خدماتی مورد نیاز تولید صنعتی شهرک در شهر بروجن و... برای تمرکز سرمایه در شهر بروجن و جلوگیری از سرازیر شدن ارزش افزوده صنعتی به قطب های توسعه کشور ارائه می دهد.

- باتوجه به همجواری فضایی شهر بروجن با شهرک صنعتی خادم القرآن، خدمات پشتیبانی صنعت آنطور که لازم است پدید نیامده و شهر بروجن مانند سالهای قبل از احداث این شهرک، تأمین کننده خدمات مورد نیاز روستاییان و شهرهای تحت نفوذش می باشد. شاید این پژوهش بتواند به عنوان ابزاری در اختیار مدیران شهری برای ایجاد فرصت های اشتغال خدمات پشتیبانی در شهر بروجن قرار گیرد.
- ایجادانگیزه برای سرمایه داران شهرک صنعتی جهت سرمایه گذاری (کالبدی، اجتماعی، اقتصادی) در شهر بروجن برآیند این پژوهش تلنگری باشد تا برنامه ریزی های صحیح و کاربردی برای جلب مشارکت سرمایه داران واحد صنعتی در امر توسعه شهر و منطقه انجام پذیرد و نهایتاً به شهری پویاتر از قبل دست پیدا کنیم.
- این پایان نامه می تواند آغازی برای مطالعات بعدی توسط پژوهشگران علاقه مند به اقتصاد فضا و توسعه منطقه ایی باشد.

1-5 - فرضیه تحقیق

« شهر بروجن به رغم همجواری با شهرک صنعتی خادم القرآن سهم چندانی از ارزش افزوده صنعتی این شهرک نداشته و بخش قابل توجهی از آن به خارج از حوزه شهر و منطقه منتقل می شود. »

1-6 - روش و مراحل تحقیق

جامعه آماری پژوهش 54 واحد صنعتی فعال در سال 1390 در شهرک صنعتی خادم است. این پایان نامه مراحل زیر را پشت سر گذاشته است:

- در مرحله اول به منظور شناخت و دریافت معنا و مفهوم گردش سرمایه در فضا، صنعت و فعالیت های صنعتی کار کتابخانه ایی نسبتاً گسترده ایی انجام گرفت و اطلاعات کتابخانه ایی جمع آوری شد.

- پس از تدوین چارچوب نظری تحقیق، جمع آوری داده و اطلاعات آماری محدوده مطالعه از منابع آماری موجود در کتابخانه مرکز آمار ایران و ادارات مرتبط انجام پذیرفت. (از جمله جمعیت، زمین شناسی، خاک، توپوگرافی و...)
- در مرحله سوم کار میدانی و مشاهده برای جمع آوری داده‌های مورد نظر از طریق 54 فرم پرسشنامه شامل 16 سوال چهار گزینه ایی و مصاحبه با مدیر عاملین و مدیران فروش و حسابداران واحدهای صنعتی انجام پذیرفت (پرسشنامه ها پیش از توزیع توسط اساتید محترم راهنما و مشاور از نظر روایی و پایایی مورد تایید قرار گرفت). داده های پرسشنامه شامل نوع واحد صنعتی، نوع مالکیت، محل سکونت صاحبان سرمایه، تعداد کارگران ماهرو غیر ماهر، اطلاعات مربوط به تامین مواد اولیه از جمله مقدار آن، هزینه های تامین مواد اولیه، بازار خرید و فروش کالا، ظرفیت تولید ماهانه، مقدار و هزینه مصرف تاسیسات و تجهیزات شهرک، نحوه فروش و بازاریابی و میزان سرمایه گذاری ها در شهر بروجن بودند.
- در این مرحله داده ها و اطلاعات، دسته بندی و پس از تهیه جداول و نقشه های مورد نیاز تجزیه و تحلیل و نتیجه گیری صورت گرفت. در این مرحله از نرم افزار های Excel برای ترسیم جداول و نمودارها و از نرم افزار Gis برای ترسیم نقشه ها از لایه های خام موجود شهرستان و تبدیل بعضی جداول به نقشه استفاده شده است. هدف این مرحله، بررسی مکانیسم و روابط میان متغیرها و بررسی واقعیت موجود در این شهرک صنعتی بوده است.

1-7 - قلمرو تحقیق (مکانی - زمانی)

در این پژوهش شهرک صنعتی خادم القرآن در 3 کیلومتری شرق شهر بروجن با 523/35 هکتار وسعت و 127 واحد صنعتی فعال از نظر اقتصادی و فضایی به ویژه چگونگی گردش سرمایه مطالعه می شود. قلمرو زمانی موضوع مورد مطالعه محدوده ی سالهای 1389- 1390 می باشد که داده های پایه در آن محدوده زمانی تهیه و تولید شده اند. قلمرو موضوعی این پایان نامه اقتصاد فضا، مطالعات شهری - منطقه ایی (توسعه منطقه ایی) می باشد.